salve©

Бюлетин за образование

бр. 34, октомври 2025, Издава «Център за опит и идеи Салве» ЕООД

В 34-тия брой на Salve образователен бюлетин - първи за тази учебна 2025 – 2026 година, решихме да проследим няколко известни в България и света образователни системи. Спряхме се на педагогиката на Мария Монтесори, Валдорфската система, как да научим децата и учениците да мислят критично и творчески по методиката на Едуард де Боно, малко известната в нашата страна, но популярна в Европа International Baccalaureate – (Международен бакалауреат).

Ще се спрем и на няколко актуални новини, свързани с изучаването на медиите във Финландските училища и две книги, които препоръчваме.

С този брой ви пожелаваме здрава, вдъхновена и успешна учебна година.

Приятно четене!

Методиката на Мария Монтесори

Накратко: “Свобода с граници”
Философия в едно изречение: “Помогни ми да го направя сам.”
Методът на Мария Монтесори (1870–1952), италиански лекар и педагог, се основава на дълбоко уважение към детето като активен създател на собственото си развитие. Вместо да „оформя“ детето, възрастният създава среда, която подхранва естественото му желание да учи.
Основни принципи:
Подготвена среда. Образователната среда е красиво подредена, спокойна и съобразена с детето. Всички материали са на разположение на детето и насърчават самостоятелна работа.
- Свобода в граници. Децата избират дейностите си, но в рамките на структуриран ред и правила. Свободата не е хаос, а отговорност.
- Роля на възрастния. Учителят е «водач», а не централен източник на знание. Той наблюдава, предлага, изчаква и уважава ритъма на всяко дете.
- Автономия и самостоятелност. Детето се насърчава да прави само това, което може. Помощта се дава само при нужда, за да не се отнеме преживяването на успеха.
- Материали за учене чрез опит. Всички образователни материали са създадени така, че да включват контрол на грешката, тоест детето само открива и коригира грешките си.
- Наблюдение и индивидуално темпо. Учителят внимателно следи интересите и готовността на детето, за да предложи подходящите материали в точния момент.

Валдорфската система

Валдорфската система (наричана още Валдорфска педагогика или педагогика на Щайнер) е алтернативна образователна философия, създадена от австрийския философ Рудолф Щайнер през 1919 г.

Основната ѝ цел е цялостно развитие на детето – умствено, емоционално и физическо, като се отчитат индивидуалните му нужди и ритми.

Ето няколко от основните характеристики на Валдорфската педагогика:

1. Образование, съобразено с етапите на развитие

Щайнер дели детското развитие на три периода

0–7 години – фокус върху телесното развитие и подражанието;

7–14 години – фокус върху емоциите и образността (учене чрез изкуства, разкази, ритъм);

14–21 години – развитие на абстрактното мислене и самостоятелната преценка.

2. Изкуствата са в основата на учебния процес

Ученето винаги е творчески процес – рисуване, музика, драматизация, евритмия (движенческо изкуство, създадено от Щайнер). Това развива не само когнитивните, но и емоционалните способности на детето.

3. Един учител – дългосрочно водене

Обикновено един и същ учител води основните предмети на класа от 1. до 8. клас, което изгражда дълбока връзка с учениците и познаване на индивидуалния им напредък.

4. Липса на оценки и тестове в ранните години

Фокусът е върху вътрешната мотивация и процеса на учене, а не върху външно оценяване. Учениците получават описателни характеристики, а не цифрени оценки.

5. Свободна игра и връзка с природата

Децата прекарват много време навън, особено в ранните години. Играчките са направени от естествени материали. Спонтанната игра се смята за важен елемент от развитието.

6. Духовен, но не религиозен елемент

Педагогиката е вдъхновена от антропософията – философската система на Щайнер – и има духовен (но не догматично религиозен) характер. Например, в класовете може да се разказват митове, приказки, библейски истории, но не като религиозна проповед, а като културно и морално възпитание.

7. В съвременното прилагане на Вадорфската система особено място заема липсата на нови технологии като интернет, изкуствен интелект и други. В местата, където обучението се провежда чрез тази система, се отделя специално внимание към това ограничение.

Сравнение между Валдорфската и Монтесори педагогиката

Монтесори и Валдорф са две от най-известните алтернативни образователни системи, които поставят детето в центъра на учебния процес. Въпреки че споделят общата цел да развиват личността на детето по цялостен начин, техните философии, методи и подходи се различават съществено.

Монтесори методът е създаден от Мария Монтесори и се основава на научно наблюдение на детското развитие. Той насърчава самостоятелността, свободата на избор и практическите умения. Детето се разглежда като активен изследовател, който учи чрез опит и взаимодействие със средата. Образователната среда е подготвена така, че да бъде достъпна, подредена и стимулираща. Материалите са специално създадени, за да подпомагат самостоятелното учене и да позволяват контрол на грешката. Учителят в Монтесори системата играе ролята на наставник и наблюдател, който подкрепя детето, без да го насочва пряко. Оценяването се извършва чрез наблюдение, без използване на оценки или сравнение между учениците. Четенето и писането започват рано, когато детето прояви интерес, а дисциплината се изгражда вътрешно чрез избор и отговорност.

Валдорфската педагогика, основана от Рудолф Щайнер, се базира на антропософската философия, която разглежда човека като същество от тяло, душа и дух. Тя се стреми към хармонично развитие на личността чрез изкуства, ритъм и въображение. Детето се възприема като духовно същество, което се разгръща постепенно в три основни възрастови етапа. Учителят е водач и авторитет, който често остава с класа до осми клас, изграждайки дълбока връзка с учениците. Средата в Валдорф училищата е топла, приказна и създадена с естествени материали. Използването на технологии се избягва до по-късна възраст, за да се запази детското въображение. Учебният процес следва ритъма на деня, седмицата и сезона, а ученето се осъществява чрез разкази, проекти и артистични дейности. Оценяването е описателно, без оценки, а четенето и писането започват след седемгодишна възраст.

Основната цел на Монтесори метода е изграждането на самостоятелен и отговорен индивид, който умее да прави избори и да се учи от тях. Валдорфската система се стреми към развитие на цялостната личност, като акцентира върху духовната връзка с живота и култивиране на въображението.

Докато Монтесори насърчава свободата в рамките на ясно определени граници и индивидуален подход към ученето, Валдорф предлага структурирана, ритмична среда, която подкрепя емоционалното и духовно развитие. И двете системи отхвърлят традиционното оценяване и се стремят да създадат смислено образование, но го постигат чрез различни пътища.

Методика на Едуард де Боно

Методът на Едуард де Боно се отличава с това, че разглежда мисленето не като вродена способност, а като умение, което може да се развива целенасочено.

За разлика от традиционните подходи, които акцентират върху логиката, анализа и критиката, де Боно предлага инструменти за съзнателно и продуктивно мислене, насочено към създаване на нови идеи и решения.

Латералното мислене е основен елемент в методиката на де Боно. То се противопоставя на вертикалното мислене, което следва логически стъпки и търси правилния отговор. Латералното мислене цели да излезе извън рамките на обичайните мисловни модели чрез провокации, метафори и случайни стимули. Това позволява генериране на нестандартни идеи, които не биха се появили при традиционен анализ.

Шестте мислещи шапки са друг отличителен инструмент. Те разделят мисленето на шест роли, всяка със специфична функция – от събиране на факти до изразяване на емоции, оценка на рискове, търсене на ползи, генериране на идеи и управление на процеса. Този подход позволява на участниците да се фокусират върху един аспект на мисленето в даден момент, което води до по-ясна комуникация и по-добри решения.

Инструментите за мислене, разработени в рамките на програмата CoRT, са прости, но ефективни техники, които насърчават разширяване на мисловния процес. Те учат как да се разглеждат различни гледни точки, как да се оценяват плюсове и минуси, как да се различават факти от мнения и как да се търсят алтернативи. Това прави мисленето по-гъвкаво и целенасочено.

Концепцията за дизайн на мисленето е също ключова. Вместо да се търси кой е прав, де Боно насърчава създаването на по-добри решения чрез структуриране на мисловния процес. Мисленето се разглежда като активен акт на създаване, а не като реакция или спор. Това води до по-ефективни резултати и по-малко конфликти.

Методът на Едуард де Боно се различава от традиционните подходи по своята практичност, ориентация към бъдещето и акцент върху създаването на стойност чрез мислене. Той не цели просто да се анализира съществуващото, а да се създава ново. Това го прави особено полезен в образованието, бизнеса и личностното развитие.

International Baccalaureate

International Baccalaureate (IB) е международна образователна система, създадена в Швейцария през 1968 г., чиято цел е да предлага стандартизирано, но гъвкаво образование, признато по цял свят. Тя се прилага в над 5 500 училища в повече от 160 държави и е насочена към развитие на академични знания, критично мислене, социална ангажираност и междукултурно разбиране.

Името International Baccalaureate буквално се превежда като Международна бакалауреатска програма или просто Международен бакалауреат.

В България най-често се използва именно „Международен бакалауреат“ като официално наименование на системата. В контекста на International Baccalaureate говорим за диплома от гимназиален тип, а не за университетска степен.

„Бакалауреат“ и „бакалавър“ звучат сходно, но не са едно и също.

- Бакалауреат идва от baccalaureate и в образованието означава завършване на средно образование (в случая – международна диплома за гимназиално ниво). Във Франция например „baccalauréat“ е държавният зрелостен изпит.
- Бакалавър (bachelor) е първата академична степен във висшето образование, след като вече си завършил университет.

IB предлага четири основни програми (в зависимост от възрастта на учениците):

1. Primary Years Programme (PYP) – за деца от 3 до 12 години.

Фокус: развиване на любопитство, умения за учене, основи на социалната отговорност.

Подходът е интердисциплинарен, обединява предметите около общи теми.

2. Middle Years Programme (MYP) – за ученици от 11 до 16 години.

Фокус: връзка между учебния материал и реалния свят, критическо мислене, социална отговорност.

Включва осем предметни области и голямо проектно задание – Personal Project.

3. Diploma Programme (DP) – за ученици от 16 до 19 години.

Това е най-популярната част на IB, призната от университети по цял свят.

Учениците избират 6 предмета (3 на високо ниво, 3 на стандартно), плюс три задължителни компонента:

- TOK (Theory of Knowledge) – курс по философия на знанието;
- EE (Extended Essay) – самостоятелно изследване/есе до 4 000 думи;
- CAS (Creativity, Activity, Service) – проекти в сферата на изкуството, спорта и социалната дейност.

4. Career-related Programme (CP) – за ученици от 16 до 19 години, които комбинират академични предмети с професионално обучение.

Ключови характеристики на IB:

- Глобално признание – дипломата IB често дава предимство при кандидатстване в престижни университети;
- Акцент върху уменията, не само знанията – критическо мислене, проучвания, екипна работа, презентиране;
- Междудисциплинарност – свързване на различни предмети и гледни точки;
- Междукултурна перспектива – курсовете са ориентирани към глобалните проблеми и културното разбиране.

IB е по-интензивна от стандартните национални програми и изисква добра самодисциплина. Обикновено училищата, които предлагат IB, преминават през строг процес на акредитация и периодични проверки.

Финандия въвежда обучение за откриване на фалшиви новини и то започва още в детската градина

Финландия предприема иновативно стъпка в глобалната битка срещу подвеждащата информация – чрез въвеждане на часове за медийна прозрачност в националната училищна програма.
От предучилищната възраст до гимназията финландските ученици ще учат как критично да анализират новинарските съобщения, публикациите в социалните мрежи, вайръл съдържанието.

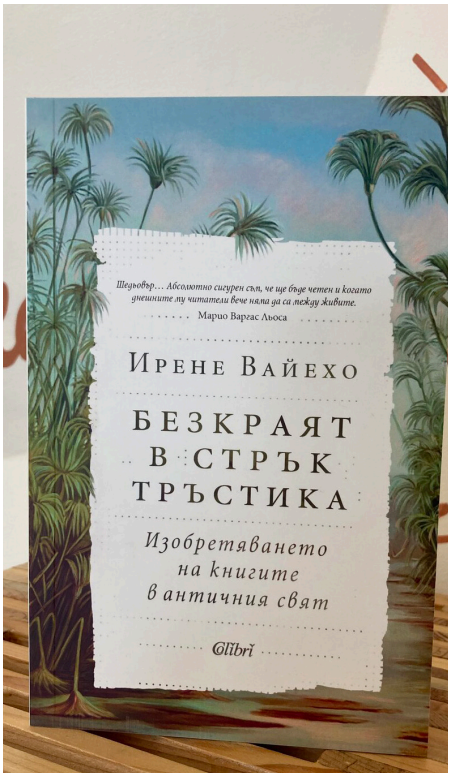
Каква е целта?

Младите хора да бъдат снабдени с инструменти, с които да откриват фалшивите новини, да разбират медийното разнообразие и двусмисленост, да мислят независимо в ерата на дигиталния шум.

В класните стаи в цялата страна учениците ще участват в упражнения като анализиране на TikTok видеа, задаване на въпроси относно мотивите, криещи се зад едно или друго заглавие, редактиране и монтиране на изображения с цел да видят как лесно може да бъде манипулирана дадена информация.

Учителите по всички предмети се обучават как да включат медия образованието в своите уроци. С този подход, обхващащ цялото общество, Финландия се нарежда сред първите държави в Европа, които показват устойчивост по отношение на фалшивите новини и подвеждащата информация. Чрез своята образователна стратегия Финландия дава пример на останалите държави в Европа и света в момент, в който фалшивата информация се разпространява все повече и все по-бързо.

Книгите, които четем и препоръчваме

Ирене Вайехо „Безкраят в стрък тръстика“ (Изобретяването на книгите в античния свят) Изд. „Колибри“, 2023

„Безкраят в стрък тръстика“ е сред най-съвършените „книги за книгата и четенето“. От зараждането на писмеността, през възникването на идеята библиотеките да съберат цялото познание, започвайки с Александрийската, възходите и паденията на книгата, до интересни паралели между интернет и Вавилонската библиотека на Борхес… Вайехо поднася ерудирана и интригуваща смесица от история, митология, неизвестни и любопитни факти и аналогии с днешния ден, за да увлече читателя в едно невероятно литературно приключение, което доставя духовна наслада, обогатява и внушава преклонение пред най-доброто изобретение на човешкия ум.

„Специална педагогика“ Изд. „Св. Климент Охридски“

Основната концептуална идея на книгата е да бъде в помощ на студентите по специална педагогика, но на практика отразява и търсенията на колегите специални педагози. Споделените в нея визии за развитието, възпитанието, обучението, подкрепата и образованието на децата със специални образователни потребности (СОП) ще разширят съвременните педагогически хоризонти и ще бъдат ключ за откриване на ефективни практически решения.

Книгата предлага съвременен поглед върху предизвикателствата, пред които са изправени специалистите в областта на специалната педагогика. Тя съчетава теоретични постановки с практически насоки, които могат да бъдат приложени в реална образователна среда. Авторите акцентират върху значението на индивидуалния подход и интердисциплинарното сътрудничество. Включени са примери от добри практики, които илюстрират успешни стратегии за работа с деца със СОП. Чрез богатото съдържание и аналитичен стил, книгата стимулира критическо мислене и професионално развитие.

Център за опит и идеи “Salve” провежда квалификация на педагогически специалисти

Тази година развиваме три нови теми към програмите, а именно:

• Изкуственият интелект в помощ на учителя
• Социално-емоционалното образование в училище и детската градина
• Работа с талантливи и надарени деца и ученици

Програми на Salve, одобрени от МОН:

1. Ефективни практики за работа на методическите обединения
2. Дебатът - интерактивен метод за активизиране на учениците в образователния процес
3. Ефективно партньорство между педагогически специалисти и родители
4. Задаването на въпроси като интерактивен и иновативен метод за активизиране на учениците в учебния процес
5. Играта като интерактивен метод на обучение в образователния процес
6. Иновативни и интерактивни образователни технологии, техники и методи за преподаване
7. Иновативни методи за повишаване на мотивацията за учене и развитие в учениците
8. Как да научим учениците да общуват и работят в екип
9. Как да научим учениците и децата да мислят конструктивно, критично и творчески
(чрез методиката на Едуард де Боно, Джани Родари, концепцията за игрите)
10. Методи за превенция и справяне с агресивните прояви сред децата и учениците
11. Организиране и ръководене на образователния процес
12. Осигуряване на позитивна образователна среда за живот и учене
13. Педагогически методи за превенция на употребата на наркотици и психоактивни вещества сред учениците
14. Педагогически стратегии за превенция на ранното напускане на учениците от училище
15. Професионалното портфолио на учителите, директорите и другите педагогически специалисти
16. Усъвършенстване на професионалните взаимоотношения в педагогическия колектив
17. Формиране и развитие на умения за разработване и управление на проекти
18. Формиране на антитеористична култура сред учениците
19. Формиране на умения за действия при бедствия, аварии и кризисни ситуации

Нови теми в програмите на Salve

За да отговорим на засиления интерес и дефинираните от колеги дефицити, разработихме тринайсет нови теми към програмите на Salve:

1. Компетентностен подход в обучението
(към “Организация и ръководене на учебния процес”)
2. Работа в група в часовете по различни предмети
(към “Иновативни методи за повишаване на мотивацията за учене и развитие в учениците”)
3. Обучение в електронна среда от разстояние - практики и техники
(към “Организация и ръководене на учебния процес”)
4. Обърната класна стая
(към “Иновативни и интерактивни образователни технологии, техники и методи за преподаване”)
5. Проектобазирано обучение
(към “Иновативни и интерактивни образователни технологии, техники и методи за преподаване”)
6. Изкуственият интелект в помощ на учителя
(към “Иновативни методи за повишаване на мотивацията за учене и развитие в учениците”)
7. Оценяване знанията на учениците - традиционни и иновационни методи
(към “Иновативни методи за повишаване на мотивацията за учене и развитие в учениците”)
8. Безопасен интернет, фалшиви новини, киберсигурност
(към “Иновативни методи за повишаване на мотивацията за учене и развитие в учениците”)
9. Митът за дисциплината
(Към “Осигуряване на позитивна образователна среда за живот и учене”)
10. Социално-емоционално образование в училище и детската градина
(Към “Осигуряване на позитивна образователна среда за живот и учене”)
11. Работа с талантливи и надарени деца и ученици
(Към “Осигуряване на позитивна образователна среда за живот и учене”)
12. Успешният PR в образователните институции. Работа със заинтересовани страни
(към “Организация и ръководене на учебния процес”)
13. Управление на стреса. Бърнаут синдром в училище и детската градина.
(към “Организация и ръководене на учебния процес”)

За контакти:

Анета Русковска

0887 74 86 22

aneta@salve.bg
www.salve.bg

Salve
център за опит и идеи